

УДК 338.45:621.311:339.13
 JEL classification: L94, D44, Q41, L51
[https://doi.org/10.31891/dsim-2026-13\(16\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2026-13(16))

АУКЦІОННА ТОРГІВЛЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЄЮ В УКРАЇНІ: РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ГЕНЕРАЦІЇ ТА ЕНЕРГОТРЕЙДЕРІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТІЙКОСТІ РИНКУ

ВАСЮЧЕНКО Павло

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри електротехніки та електроенергетики
 ННІ "Українська інженерно-педагогічна академія" Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
<https://orcid.org/0000-0003-4850-1288>
 e-mail: pvasyuchenko@gmail.com

ЧОБИТОК Ігор

кандидат економічних наук, доцент кафедри педагогіки, методики та менеджменту освіти
 ННІ "Українська інженерно-педагогічна академія" Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
<https://orcid.org/0000-0001-7259-431X>
 e-mail: igor.chobitok@karazin.ua

Актуальність дослідження зумовлена глибокою трансформацією ринку електричної енергії України в умовах воєнних викликів, лібералізації та євроінтеграційних процесів, що суттєво підвищують роль ринкових механізмів у забезпеченні стійкості енергетичного сектору. Повномасштабна війна, руйнування енергетичної інфраструктури, дефіцит генеруючих потужностей і зростання невизначеності посилюють значення електроенергетичного ринку як критичного елементу економічної та національної безпеки держави.

У статті здійснено теоретико-прикладний аналіз аукціонної торгівлі електричною енергією в Україні як ключового інституційного механізму функціонування лібералізованого ринку. Обґрунтовано системоутворюючу роль державної генерації та енерготрейдерів у формуванні пропозиції, перерозподілі ресурсів і підтриманні ліквідності ринкових сегментів в умовах воєнної та економічної нестабільності. Розкрито інституційно-правові засади функціонування аукціонних механізмів, зокрема ринку «на добу наперед» і внутрішньодобового ринку, а також вплив механізму покладення спеціальних обов'язків на параметри торгівлі.

Проаналізовано динаміку акцептованих обсягів і цінкових показників короткострокових сегментів ринку, що дало змогу виявити високий рівень волатильності та чутливості аукціонної моделі до дефіциту ресурсу, технічних обмежень і воєнних ризиків. Визначено функціональні ролі енерготрейдерів як посередників, балансуєць агентів і носіїв цінкових сигналів, діяльність яких сприяє підвищенню гнучкості, адаптивності та стабільності ринку електроенергії.

Зроблено висновок, що аукціонна торгівля електроенергією поступово трансформується з інструменту комерційного обігу у системний механізм забезпечення стійкості ринку, формування прозорого ціноутворення та інтеграції України до європейського електроенергетичного простору.

Ключові слова: ринок електричної енергії України; аукціонна торгівля електроенергією; ринок «на добу наперед» (РДН); внутрішньодобовий ринок (ВДР); енерготрейдинг; енерготрейдери; ціноутворення; ліквідність ринку; регуляторне забезпечення (НКРЕКП); інтеграція з ENTSO-E.

AUCTION-BASED ELECTRICITY TRADING IN UKRAINE: THE ROLE OF STATE-OWNED GENERATION AND ENERGY TRADERS IN ENSURING MARKET RESILIENCE

VASYUCHENKO Pavlo, CHOBITOK Ihor

National Research Institute "Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy"
 Kharkiv National University named after V.N. Karazin

The relevance of this study is determined by the profound transformation of Ukraine's electricity market under conditions of full-scale war, market liberalization, and European integration, which significantly increases the role of market-based mechanisms in ensuring the resilience of the energy sector. Large-scale destruction of energy infrastructure, shortages of generation capacity, and heightened uncertainty have intensified the importance of the electricity market as a critical component of national and economic security.

The article provides a theoretical and applied analysis of auction-based electricity trading in Ukraine as a key institutional mechanism of a liberalized market model. Particular attention is paid to the system-forming role of state-owned generation and energy traders in shaping electricity supply, redistributing limited resources, and maintaining liquidity across market segments during periods of wartime and economic instability. The institutional and regulatory framework governing auction trading is examined, including the functioning of the day-ahead and intraday markets, as well as the impact of public service obligation (PSO) mechanisms on market outcomes.

The dynamics of accepted trading volumes and price indicators in short-term market segments are analyzed, revealing a high level of volatility and sensitivity of auction-based pricing to resource shortages, technical constraints, and wartime risks. The functional roles of energy traders are identified as intermediaries, balancing agents, and carriers of price signals, whose activities contribute to enhanced market flexibility, risk redistribution, and operational adaptability.

The study concludes that auction-based electricity trading in Ukraine is gradually evolving from a purely commercial instrument into a systemic mechanism that supports market resilience, transparent price formation, and the integration of the national electricity market into the European energy space. The findings underline the growing importance of auction mechanisms and energy trading for ensuring the stability and adaptability of Ukraine's electricity market under conditions of prolonged uncertainty.

Keywords: Ukraine's electricity market; auction-based electricity trading; day-ahead market (DAM); intraday market (IDM); energy trading; energy traders; pricing; market liquidity; regulatory framework (NEURC); ENTSO-E integration.

Стаття надійшла до редакції / Received 17.12.2025
Прийнята до друку / Accepted 23.01.2026
Опубліковано / Published 29.01.2026

This is an Open Access article distributed under the terms of the [Creative Commons CC-BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

© Васюченко Павло, Чобіток Ігор

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Глибока трансформація ринку електричної енергії України в умовах воєнних викликів, лібералізації та євроінтеграційних процесів зумовлює зростання ролі ринкових механізмів, здатних забезпечити гнучкий перерозподіл ресурсів, прозоре ціноутворення та адаптацію системи до швидких змін зовнішнього середовища. Повномасштабна війна, руйнування енергетичної інфраструктури, дефіцит генеруючих потужностей і різке зростання невизначеності суттєво ускладнили функціонування електроенергетичного сектору та посилили його значення як критичного елементу економічної й національної безпеки.

За таких умов аукціонна торгівля електроенергією та розвиток енерготрейдингу виходять за межі суто комерційних інструментів і набувають системного значення як елементи підтримання стійкості ринку, балансування попиту і пропозиції та формування економічних сигналів для відновлення енергетичного сектору. Посилення ролі державної генерації, дія механізмів спеціальних обов'язків, інтеграція з ENTSO-E та цифровізація торгів формують нову конфігурацію ринку, що потребує наукового осмислення.

Аналіз аукціонів державної електричної енергії, взаємодії генерації та трейдерів, а також ролі компаній-трейдерів у сучасній архітектоніці ринку набуває особливої значущості як з позицій розвитку економічної науки, так і з погляду формування практичних підходів до підвищення стійкості, прозорості та ефективності функціонування електроенергетичного ринку України.

Незважаючи на формування в Україні лібералізованої моделі ринку електричної енергії, механізми аукціонної торгівлі залишаються інституційно та економічно нестабільними. Висока регуляторна залежність, дія механізмів спеціальних обов'язків, дефіцит генеруючих потужностей і зростання воєнних ризиків зумовлюють фрагментарність ринкових сигналів, обмежену ліквідність та асиметрію доступу учасників до ресурсу.

У цих умовах аукціони державної електричної енергії часто виконують не лише ринкову, а й квазірегуляторну функцію, що ускладнює формування прозорого ціноутворення та ефективної конкуренції. Водночас посилюється роль енерготрейдерів як посередників між генерацією та споживачами, проте їх місце в інституційній архітектоніці ринку, вплив на стабільність торговельних процесів і потенціал у балансуванні системи залишаються недостатньо концептуалізованими.

Проблема полягає у відсутності цілісного наукового бачення аукціонної торгівлі електроенергією як інтегрованого механізму взаємодії державної генерації, трейдерів і регуляторних інститутів в умовах воєнної економіки та євроінтеграційної трансформації, що ускладнює вироблення ефективних підходів до підвищення стійкості та адаптивності електроенергетичного ринку України.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика трансформації та лібералізації ринку електричної енергії України активно розробляється як у вітчизняних, так і в зарубіжних наукових дослідженнях. У роботі М. Саєнсуса, Л. Стрія та Ю. Магдича розкрито правові засади й економічні наслідки лібералізації електроенергетичного ринку, окреслено інституційні зміни та інноваційні виклики, пов'язані з переходом до конкурентної моделі функціонування галузі [1]. Значна увага в сучасних дослідженнях приділяється проблематиці енергетичної безпеки як системоутворюючому чиннику розвитку ринку. Зокрема, А. Сичова аналізує енергетичну безпеку України в контексті міжсекторальної та міждержавної взаємодії, наголошуючи на зростанні її ролі в умовах кризових і воєнних викликів [2]. Теоретичні засади категорії «енергетична безпека», її зміст і структурні компоненти розкрито у працях В. Коданьова [3], а також О. Мельниченка та О. Белоцького, які акцентують увагу на інструментах державного регулювання та інституційних механізмах забезпечення стійкості енергетичного сектору [4].

Зарубіжні дослідження доповнюють вітчизняний науковий дискурс аналізом відповідності українського ринку електроенергії європейським моделям та принципам функціонування. У статті М. Osińska та співавторів здійснено порівняльну оцінку архітектоніки українського ринку та європейських моделей, виявлено структурні диспропорції й інституційні обмеження інтеграції [5]. Питання безпеки функціонування електроенергетичного ринку України в умовах реформування та нестабільності висвітлено у дослідженні Л. Matiichuk, де ринок розглядається як об'єкт реалізації політики економічної та енергетичної безпеки [6]. Окремі аспекти функціонування короткострокових сегментів і механізмів балансування аналізуються в зарубіжних працях, присвячених аукціонному ціноутворенню, гнучкості ринку та використанню ігрових моделей у day-ahead сегменті [7]. Методологічні основи економіки електроенергетичних систем і ринкового дизайну відображені у класичних дослідженнях з power system economics, які формують теоретичну базу аналізу сучасних моделей торгівлі електроенергією [8].

ВИДІЛЕННЯ НЕДОСЛІДЖЕНИХ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Незважаючи на значний масив наукових праць, присвячених реформуванню ринку електроенергії України, конкурентним засадам його функціонування та окремим сегментам оптового ринку, низка аспектів аукціонної торгівлі залишається недостатньо систематизованою. У більшості досліджень аукціонні механізми розглядаються фрагментарно, або як елемент загальної архітектури ринку, або крізь призму ціноутворення на короткострокових сегментах, без комплексного аналізу їх ролі як інституційного інструменту перерозподілу ресурсу та стабілізації ринку.

Обмежено висвітленими залишаються питання функціональної взаємодії суб'єктів державної та приватної генерації з енерготрейдерами в межах аукціонних платформ, а також вплив такої взаємодії на ліквідність, структуру пропозиції та стійкість ринкових сегментів в умовах воєнної нестабільності. Недостатньо дослідженими є інституційні ролі аукціонів у поєднанні комерційних і системних цілей ринку, зокрема у контексті дії механізму ПСО, обмеженості ресурсу та інтеграції України до європейського електроенергетичного простору.

Відсутність цілісних наукових підходів до аналізу аукціонної торгівлі як системоутворюючого елементу сучасного ринку електроенергії зумовлює необхідність подальших досліджень, орієнтованих на виявлення її інституційної логіки, функціональних можливостей і стратегічної ролі в трансформації енергетичного сектору України.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою є теоретико-прикладний аналіз аукціонної торгівлі електричною енергією в Україні як інституційного механізму функціонування лібералізованого ринку, а також обґрунтування ролі державної генерації та енерготрейдерів у формуванні пропозиції, перерозподілі ресурсів і забезпеченні стійкості ринкових сегментів в умовах воєнної та економічної нестабільності.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Трансформація ринку електричної енергії України є складним багаторівневим процесом, зумовленим одночасним впливом інституційних реформ, євроінтеграційних зобов'язань та безпрецедентних воєнних викликів. Перехід від монополізованої моделі функціонування галузі до конкурентного середовища передбачав докорінну зміну принципів ціноутворення, організації торгівлі та ролі ключових учасників ринку. Впровадження нової моделі ринку електроенергії на основі сегментації (ринок двосторонніх договорів, «на добу наперед», внутрішньодобовий, балансуєчий ринок) створило передумови для формування ринкових механізмів купівлі-продажу електричної енергії, у межах яких аукціонна торгівля поступово стала базовим інструментом розподілу ресурсів та встановлення цінорієнтирів.

Лібералізація ринку електроенергії України відбувається в контексті євроінтеграційного курсу держави та гармонізації національного енергетичного законодавства з нормами Європейського Союзу. Запровадження принципів Третього енергетичного пакета ЄС, анбандлінгу, недискримінаційного доступу до мереж, прозорих правил торгівлі та конкуренції сприяло інституційному переформатуванню галузі. Синхронізація об'єднаної енергосистеми України з континентальною європейською мережею ENTSO-E посилила роль ринкових механізмів, зокрема аукціонів, як інструменту інтеграції у європейський електроенергетичний простір [9]. Вона відкрила можливості для розвитку транскордонної торгівлі електроенергією, розширення експортно-імпорتنих операцій та гармонізації національних аукціонних механізмів із європейським електроенергетичним ринком.

Водночас повномасштабна війна суттєво ускладнила функціонування ринку електроенергії, трансформувавши його з переважно економічної системи у критичний елемент національної безпеки. Масштабні руйнування генеруючих потужностей та об'єктів енергетичної інфраструктури, зростання аварійності мереж, обмеження пропускної спроможності міжрегіональних перетоків призвели до структурного дефіциту електричної енергії. У таких умовах різко зросла волатильність цін, посилилися ризики небалансів, а ринок набув ознак високої нестабільності та фрагментарності. Цінові коливання, обумовлені дефіцитом ресурсу, сезонними піками споживання та військовими загрозами, ускладнили прогнозування та підвищили роль короткострокових ринкових інструментів.

За цих умов аукціони електричної енергії та діяльність енерготрейдерів стали ключовими механізмами підтримання відносної стабільності ринку. Аукціонна форма торгівлі забезпечує прозорий розподіл обмежених ресурсів, формування ринкових цінорієнтирів та зниження рівня адміністративного втручання в комерційні сегменти ринку. Водночас енерготрейдери виконують функції посередників між генерацією та споживачами, забезпечуючи перерозподіл обсягів електроенергії, згладжування цінорієнтирів дисбалансів, підвищення ліквідності та оперативну адаптацію до змін попиту і пропозиції. Саме трейдингові компанії дедалі частіше беруть на себе ризики цінорієнтирів коливань, балансування портфелів і контрактної гнучкості, що особливо важливо в умовах воєнної економіки та обмеженої прогнозованості.

Таким чином, трансформація ринку електроенергії України засвідчує зростання ролі аукціонів і енерготрейдингу не лише як інструментів лібералізованої моделі ринку, а як системоутворюючих елементів

забезпечення його стійкості, адаптивності та функціональної безперервності в умовах глибокої макроекономічної та безпекової турбулентності. У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз інституційно-правових засад функціонування аукціонної торгівлі електричною енергією в Україні, оскільки саме вони визначають архітектуру ринку, правила доступу до ресурсів та характер взаємодії між його ключовими учасниками [10].

Функціонування аукціонів електричної енергії в Україні регламентується Законом України «Про ринок електричної енергії» від 13 квітня 2017 року № 2019-VIII, який визначає модель лібералізованого ринку, його сегментацію та принципи конкурентної торгівлі електричною енергією [11]. Практична реалізація аукціонних механізмів здійснюється на основі нормативних актів НКРЕКП, якими затверджено Правила ринку, правила функціонування РДН та ВДР, а також ліцензійні умови провадження діяльності у сфері електроенергетики. Окреме місце в інституційній структурі ринку посідає механізм покладення спеціальних обов'язків (PSO), запроваджений рішеннями Кабінету Міністрів України та НКРЕКП, який суттєво впливає на обсяги ресурсу державної генерації та параметри аукціонної торгівлі.

Координаційну та регуляторну роль у розвитку аукціонної торгівлі виконує Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), яка затверджує правила ринку, ліцензійні умови, вимоги до біржових майданчиків та порядок проведення електронних аукціонів. Саме регулятор визначає рамкові умови взаємодії між суб'єктами ринку, забезпечуючи інституційну стабільність та правову визначеність аукціонних механізмів [12].

Інституційна архітектура аукціонної торгівлі електричною енергією в Україні представлена низкою ключових операторів. ДП «Гарантований покупець» виконує функції централізованого суб'єкта купівлі електроенергії за «зеленим» тарифом та окремими видами державної генерації, здійснюючи її подальшу реалізацію на ринкових сегментах, у тому числі через аукціонні механізми. АТ «Оператор ринку» забезпечує організацію та функціонування електронних торговельних платформ ринку «на добу наперед» та внутрішньодобового ринку, формуючи цінові індикатори та акумулюючи інформацію щодо попиту і пропозиції. НЕК «Укренерго» як оператор системи передачі відповідає за балансування об'єднаної енергосистеми, управління обмеженнями пропускної спроможності та координацію перетоків, що безпосередньо впливає на параметри аукціонної торгівлі та виконання контрактів [13].

Система аукціонів електричної енергії в Україні охоплює декілька взаємопов'язаних сегментів. Аукціони двосторонніх договорів орієнтовані на середньо- та довгострокову взаємодію між виробниками, трейдерами та постачальниками й забезпечують відносну стабільність цін і обсягів постачання. Ринок «на добу наперед» (РДН) функціонує як базовий короткостроковий сегмент, у межах якого шляхом аукціонного зіставлення заявок формується індикативна ціна електричної енергії на наступну добу. За оперативними даними АТ «Оператор ринку», у 2025 році саме ринок «на добу наперед» зберігає провідну роль у структурі організованих сегментів торгівлі електроенергією, формуючи основні цінові орієнтири та акумулюючи переважну частку акцептованих обсягів. Внутрішньодобовий ринок (ВДР) доповнює РДН, забезпечуючи можливість оперативного коригування торговельних позицій з урахуванням змін у виробництві та споживанні електричної енергії [14].

Для деталізації параметрів функціонування короткострокових сегментів ринку доцільно навести узагальнені дані щодо акцептованих обсягів торгів та середньозважених цін на ринку «на добу наперед» і внутрішньодобовому ринку за період з 01 грудня по 31 грудня 2025 року. Це дає змогу кількісно охарактеризувати масштаби операцій, рівень ліквідності та динаміку цінових сигналів на основних аукціонних сегментах ринку в умовах сезонного зростання навантаження та збереження воєнних ризиків.

Таблиця 1

Динаміка акцептованих обсягів і середньозважених цін на РДН та ВДР в Україні у грудні 2025 р.*

Дата	Ціна РДН, грн/МВт·год	Акцептований обсяг РДН, МВт·год	Ціна ВДР, грн/МВт·год	Акцептований обсяг ВДР, МВт·год
01.12	7119	97000	6715	9000
03.12	6613	102000	7171	11000
05.12	5626	104000	6022	8000
07.12	8221	74000	8211	17000
09.12	7808	75000	7355	20000
11.12	5992	98000	6881	12000
13.12	6304	104000	7461	9000
15.12	5235	112000	5734	8500
17.12	4753	115000	5402	13000
19.12	6898	118000	6895	11000
21.12	4879	108000	4970	7000
23.12	8221	116000	7738	16000
25.12	4753	120000	5402	10000
27.12	5768	122000	6134	9000
29.12	7466	118000	9333	15000
31.12	7584	120000	9333	14000

* Джерело: сформовано автором на основі даних АТ «Оператор ринку» [14]

Подані в табл.1 дані відображають істотну варіативність обсягів торгів та цінових параметрів упродовж грудня 2025 року, що свідчить про нестабільний характер функціонування короткострокових сегментів ринку в умовах високої невизначеності, дефіциту ресурсу та сезонних пікових навантажень. Для наочного відображення виявлених тенденцій і порівняльної динаміки РДН та ВДР побудовано графічну інтерпретацію (рис. 1).

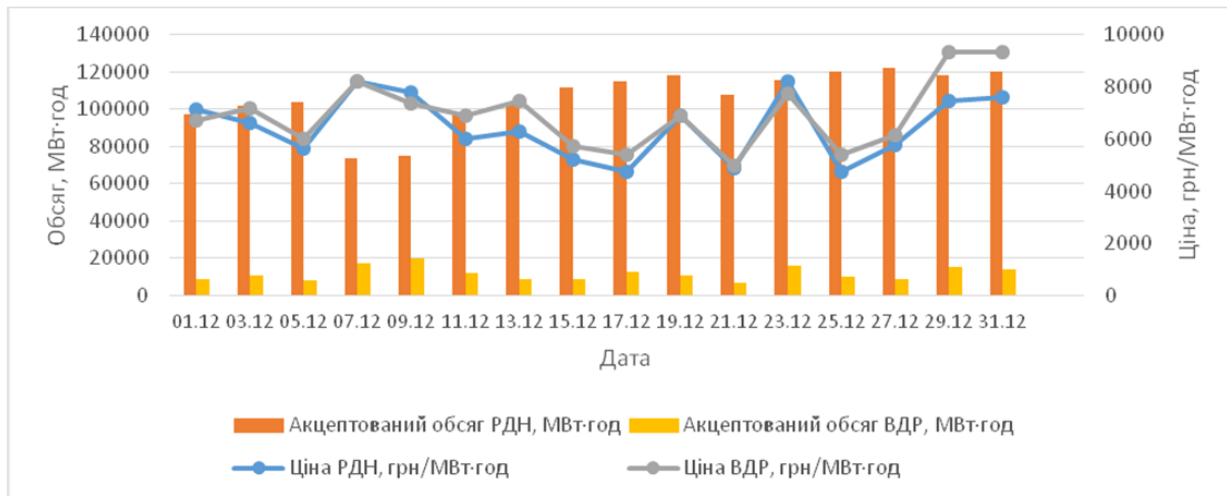

Рис. 1. Динаміка акцептованих обсягів та середньозважених цін на РДН і ВДР в Україні у грудні 2025 р.

Аналіз динаміки акцептованих обсягів та середньозважених цін на ринку «на добу наперед» і внутрішньодобовому ринку засвідчує високу волатильність короткострокових сегментів ринку електроенергії в умовах воєнної та економічної нестабільності. Як видно з рис. 1, коливання обсягів торгів супроводжуються асинхронною та нерівномірною ціною реакцією, що свідчить про структурний дефіцит ресурсу, обмеження гнучкості генерації та підвищену чутливість ринку до змін попиту й технічних факторів. Це підтверджує роль аукціонних сегментів не лише як механізмів комерційного розподілу електроенергії, а як ключових індикаторів стану енергосистеми та інструментів оперативного балансування ринку.

Окрему групу становлять спеціальні аукціони державної генерації, спрямовані на реалізацію ресурсу підприємств із державною часткою та врегулювання наслідків дії механізму ПСО.

Аукціонна модель торгівлі електричною енергією орієнтована на досягнення кількох стратегічних цілей. Передусім йдеться про формування прозорого ринкового ціноутворення, що базується на співвідношенні попиту і пропозиції, а не адміністративних рішеннях. Важливою функцією аукціонів є забезпечення недискримінаційного доступу трейдерів та постачальників до ресурсу, що сприяє розвитку конкуренції та зростанню ліквідності. Крім того, аукціони виконують роль інструменту балансування ринку, дозволяючи оперативне перерозподіляти обсяги електроенергії, мінімізувати небаланси та пом'якшувати вплив дефіцитних явищ.

Для узагальнення механізму взаємодії суб'єктів ринку електроенергії в межах аукціонної торгівлі доцільно представити інституційно-організаційну модель функціонування аукціону електричної енергії в Україні (рис. 2).

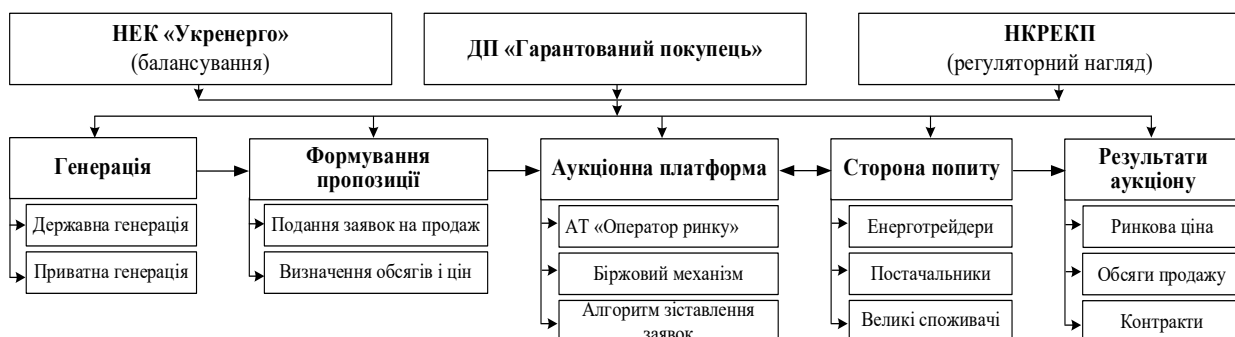

Рис. 2. Механізм функціонування аукціону електричної енергії в Україні

Представлена схема відображає логіку формування пропозиції електричної енергії, її реалізації через аукціонну платформу та трансформації у ринкові результати за участю ключових інституцій системної координації. Таким чином, аукціонна модель торгівлі постає не лише як технічний інструмент купівлі-продажу, а як інтегрований механізм взаємодії генерації, трейдерів, постачальників і регуляторних органів, що формує нову архітектуру функціонування ринку електричної енергії України.

В умовах лібералізації ринку електричної енергії України та переходу до аукціонної моделі торгівлі суттєво зросла роль суб'єктів генерації як активних учасників ринкових процесів. На відміну від адміністративно регульованої системи, сучасна модель передбачає безпосередню інтеграцію виробників електроенергії в конкурентне середовище, де обсяги реалізації, цінові параметри та контрактні умови формуються з урахуванням попиту, ризиків і ринкової кон'юнктури [1].

Ключовими суб'єктами державної генерації в Україні є НАЕК «Енергоатом», ПрАТ «Укргідроенерго» та ПАТ «Центренерго», які забезпечують базове навантаження енергосистеми, гнучкість балансування та частково пікове покриття споживання. НАЕК «Енергоатом» виконує стратегічну функцію виробника базової електроенергії, формуючи значну частку стабільної пропозиції на ринку. ПрАТ «Укргідроенерго» забезпечує маневрові потужності та відіграє ключову роль у балансуванні енергосистеми, що безпосередньо впливає на обсяги та цінову динаміку короткострокових сегментів ринку. ПАТ «Центренерго» представлено переважно тепловою генерацією, яка залишається важливим елементом покриття дефіцитів та реагування на пікові навантаження. Поряд із державною генерацією вагоме місце посідає приватний сектор, насамперед компанії групи ДТЕК та інші виробники теплової й відновлюваної електроенергії, які активно інтегруються в аукціонні механізми та сегменти короткострокової торгівлі.

У межах аукціонної моделі саме суб'єкти генерації формують первинну пропозицію електричної енергії, визначаючи обсяги, часові параметри та стартові цінові орієнтири. Генеруючі компанії дедалі частіше використовують диференційовані підходи до реалізації ресурсу, поєднуючи довгострокові та короткострокові інструменти. Двосторонні договори та спеціальні аукціони забезпечують відносну стабільність грошових потоків і прогнозованість завантаження потужностей, тоді як операції на ринку «на добу наперед» та внутрішньодобовому ринку дозволяють оперативно реагувати на зміни попиту, технічні обмеження та коливання цін. Така багатосегментна модель створює умови для оптимізації портфеля продажів, диверсифікації ризиків та підвищення адаптивності генерації до нестабільного середовища.

Окремого значення в сучасних умовах набуває управління ризиками з боку генеруючих компаній. Воєнні загрози, аварійність інфраструктури, нестабільність паливного забезпечення та висока волатильність цін зумовлюють необхідність активного використання аукціонних механізмів для перерозподілу обсягів, страхування небалансів та зменшення фінансових втрат. У цьому контексті співпраця з енерготрейдерами виступає важливим інструментом підвищення гнучкості реалізації електроенергії, оптимізації контрактних портфелів та виходу на нові сегменти ринку, зокрема експортні напрями в умовах синхронізації з ENTSO-E.

Сукупність зазначених процесів свідчить про трансформацію генерації з технічно орієнтованого виробника у повноцінного ринкового гравця, який не лише забезпечує виробництво електричної енергії, а й здійснює активне управління комерційними потоками, ціновою політикою та ризиками. Генеруючі компанії дедалі більше інтегрують у свою діяльність трейдингові підрозділи, аналітичні інструменти та цифрові платформи, що дозволяє їм брати безпосередню участь у формуванні ринкових трендів і впливати на стабільність функціонування електроенергетичного ринку України. У такій інституційній конфігурації логічним наслідком стає виокремлення енерготрейдингу як самостійного напрямку діяльності та формування спеціалізованого прошарку ринкових агентів, орієнтованих на професійне управління торговельними, ціновими й балансувальними процесами.

Формування конкурентного ринку електричної енергії в Україні зумовило появу та активний розвиток енерготрейдингу як спеціалізованого виду господарської діяльності, спрямованого на комерційний обіг електроенергії на різних сегментах ринку. Енерготрейдинг слід розглядати як сукупність операцій із купівлі, продажу, перерозподілу та оптимізації потоків електричної енергії з використанням біржових і позабіржових інструментів, спрямованих на отримання економічного ефекту та зниження ринкових ризиків. У сучасних умовах енерготрейдинг в Україні виходить за межі суто торговельних операцій і трансформується у комплексну систему управління комерційними, ціновими та балансувальними процесами на ринку електроенергії.

Енерготрейдери виконують низку взаємопов'язаних функцій, які забезпечують стійкість і функціональну цілісність ринку. Передусім вони здійснюють посередницьку функцію, поєднуючи інтереси генерації, постачальників і кінцевих споживачів, що дозволяє зменшити транзакційні витрати та підвищити оперативність укладання контрактів. Цінове арбітражування полягає у використанні різниці цін між сегментами ринку, часовими періодами або регіональними зонами, сприяючи вирівнюванню цінових диспропорцій і підвищенню ефективності ціноутворення. Важливою є балансувальна функція трейдерів, яка проявляється в оптимізації портфелів купівлі-продажу, покритті небалансів та взаємодії з оператором системи передачі в умовах дефіциту ресурсу та нестабільності генерації.

Окреме місце посідає функція хеджування ризиків, що передбачає використання довгострокових контрактів, диверсифікації джерел постачання та комбінування різних сегментів ринку з метою мінімізації впливу цінової волатильності, технічних обмежень і контрагентських ризиків. Крім того, діяльність трейдерів сприяє забезпеченню ліквідності ринку, оскільки саме вони формують значну частку заявок на аукціонах, підвищують оборотність електроенергії та створюють умови для безперервності торговельних процесів.

З урахуванням організаційних особливостей та ринкової ролі доцільно виокремити кілька основних типів енерготрейдерів в Україні. Незалежні трейдери здійснюють операції з купівлі-продажу електроенергії

без прямої прив'язки до власної генерації чи мережевої інфраструктури, спеціалізуючись на портфельному управлінні, арбітражі та обслуговуванні споживачів. Трейдери при генеруючих компаніях інтегровані у структуру виробників і виконують функції комерційної реалізації ресурсу, оптимізації продажів та управління контрактами, що дозволяє поєднувати виробничі та торговельні стратегії. Міжнародні трейдери орієнтовані на трансграничні операції, імпортно-експортні потоки та використання можливостей синхронізації енергосистеми України з ENTSO-E, сприяючи інтеграції національного ринку до європейського електроенергетичного простору.

Узагальнюючи, компанії-трейдери електроенергії слід розглядати як системоутворюючих учасників сучасного ринку, які забезпечують циркуляцію ресурсів, гнучкість торговельних механізмів та адаптацію ринку до умов високої нестабільності. Їх діяльність сприяє не лише підвищенню економічної ефективності, а й посиленню енергетичної безпеки України шляхом підтримання ліквідності, диверсифікації джерел постачання та мінімізації ринкових ризиків. З огляду на організаційні особливості, функціональну спеціалізацію та масштаб операцій доцільно систематизувати основні типи енерготрейдерів, що функціонують на ринку електричної енергії України (табл. 2).

Таблиця 2

Класифікація енерготрейдерів України

Критерій	Тип трейдера	Характеристика	Ринкова роль
Належність до активів	Незалежні трейдери	Не володіють генерацією, працюють з ринковими портфелями	Арбітраж, ліквідність, обслуговування споживачів
Належність до активів	Трейдери при генкомпаніях	Інтегровані у структуру виробників	Комерціалізація генерації, управління продажами
Масштаб діяльності	Міжнародні трейдери	Працюють на міждержавних сегментах	Експорт-імпорт, інтеграція з ЄС
Функціональна спеціалізація	Портфельні трейдери	Управління багатосегментними контрактами	Оптимізація ризиків
Функціональна спеціалізація	Балансуючі трейдери	Операції на РДН, ВДР, БР	Мінімізація небалансів

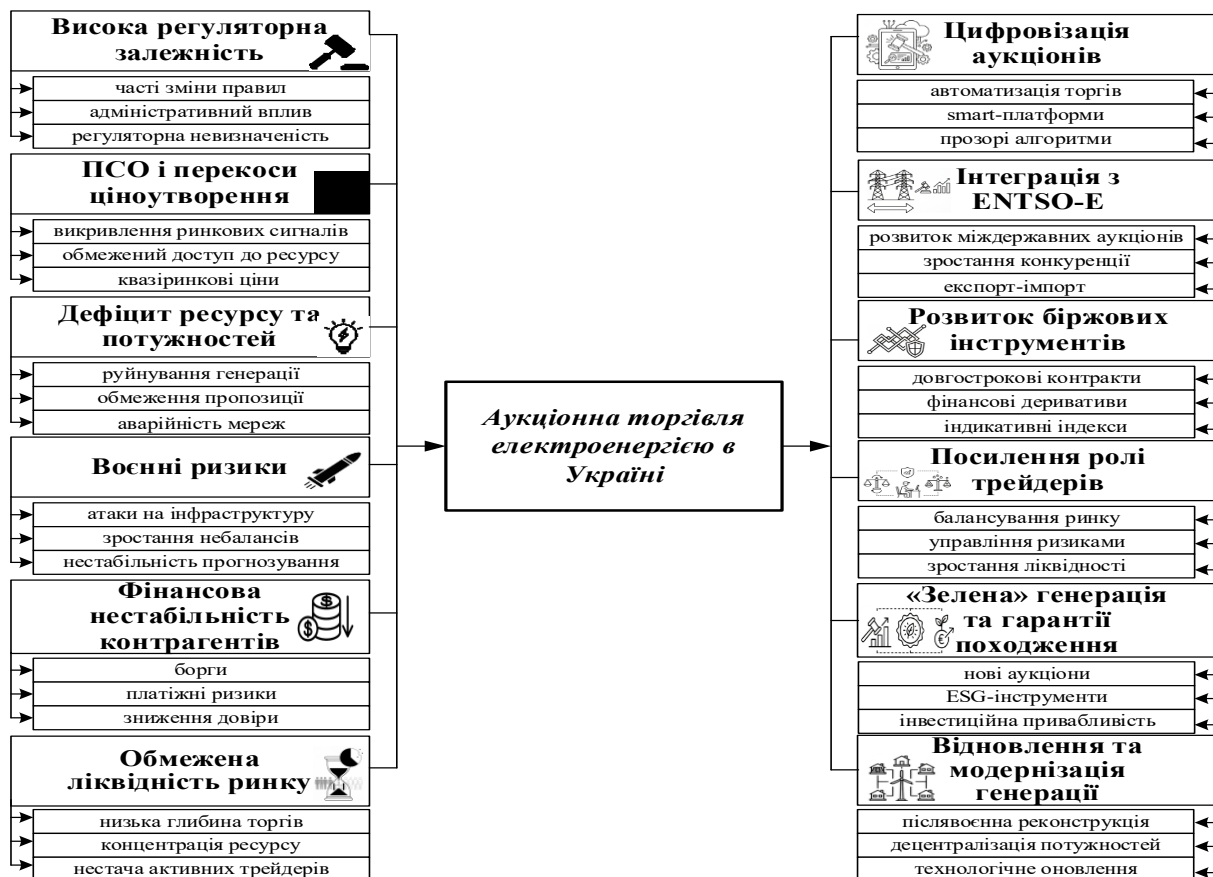

Рис. 3. Проблеми та перспективи розвитку аукціонної торгівлі електроенергією в Україні

Наведена класифікація відображає багаторівневу структуру енерготрейдингу в Україні та засвідчує його інституційну зрілість як окремого сегмента ринку електричної енергії. Різноманіття типів трейдерів свідчить про ускладнення торговельних механізмів, диверсифікацію бізнес-моделей та зростання ролі професійного управління портфелями електроенергії. Співіснування незалежних, інтегрованих та

міжнародних трейдерів створює умови для підвищення конкурентності ринку, розвитку міжсегментної взаємодії та формування гнучкої системи перерозподілу ресурсів.

Водночас така структурна диференціація не лише загострює фінансові, регуляторні й операційні ризики, а й формує нові можливості розвитку аукціонної торгівлі, пов'язані з цифровізацією ринку, поглибленням євроінтеграційних процесів, розширенням біржових інструментів та посиленням ролі енерготрейдерів у балансуванні системи. Це актуалізує необхідність комплексного аналізу як обмежень функціонування аукціонної моделі, так і стратегічних векторів її подальшої трансформації.

Для систематизації ключових проблем та перспектив розвитку аукціонної торгівлі електроенергією в Україні доцільно подати двоблокову модель обмежень і напрямів трансформації ринку (рис. 3).

Подана двоблокова модель узагальнює ключові групи чинників, що стримують розвиток аукціонної торгівлі електроенергією, та окреслює напрями її подальшої еволюції. Таке структурування дає змогу пов'язати регуляторні, ресурсні, воєнні й фінансові обмеження з інструментами цифровізації, євроінтеграції та розширення біржових механізмів, які формують практичний порядок денний трансформації ринку.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Отже, трансформація ринку електричної енергії України супроводжується зростанням ролі аукціонної торгівлі та енерготрейдингу як системоутворюючих механізмів функціонування лібералізованої моделі ринку в умовах воєнної нестабільності та ресурсних обмежень. Аукціони електричної енергії поступово перетворюються на ключовий інструмент прозорого ціноутворення, перерозподілу обмежених обсягів і формування ринкових сигналів.

Встановлено, що ринок «на добу наперед» зберігає базову роль у структурі організованої торгівлі електроенергією, формуючи основні цінові орієнтири, тоді як внутрішньодобовий ринок виконує функцію оперативного балансування системи. Висока волатильність цінкових і обсяжних показників відображає чутливість аукціонної моделі до дефіциту ресурсу, технічних обмежень та воєнних ризиків.

Суб'єкти генерації дедалі більше трансформуються з технічно орієнтованих виробників у активних ринкових гравців, інтегруючи комерційні та трейдингові функції, тоді як енерготрейдери забезпечують ліквідність, гнучкість торговельних процесів і перерозподіл ризиків. Окреслені проблеми та перспективи розвитку аукціонної торгівлі формують підґрунтя для її подальшої цифровізації, поглиблення євроінтеграції та посилення інституційної стійкості електроенергетичного ринку України.

Література

1. Саєнсує М., Стрій Л., Магдич Ю. ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ РИНКУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ: ПРАВОВІ ОСНОВИ, ЕКОНОМІЧНІ ЗМІНИ ТА ІННОВАЦІЙНІ ВИКЛИКИ. *Економіка та суспільство*. 2025. № 79. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-79>
2. Сичова А. ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ЛЕЙТМОТИВИ КОЛАБОРАЦІЇ. *Наукові перспективи (Naukovi perspektivi)*. 2021. № 11 (17). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-11\(17\)-145-158](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-11(17)-145-158)
3. Коданьов В. І. ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА: ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ І ЗМІСТ. *Європейський правничий часопис*. 2025. С. 94–99. URL: [https://doi.org/10.36919/3041-1149\(print\).6-7.2025.94-99](https://doi.org/10.36919/3041-1149(print).6-7.2025.94-99)
4. Мельниченко О. А., Белоцький О. О. ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА: СУТНІСТЬ І ЗАСОБИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія "Державне управління". Випуск 1 (6)*. 2017. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.997167>
5. Does the Ukrainian electricity market correspond to the european model? / М. Osińska et al. *Utilities Policy*. 2022. Vol. 79. P. 101436. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jup.2022.101436>
6. МАТИЧУК L. SECURITY OF UKRAINE'S ELECTRICITY MARKET: IMPLEMENTATION AND CONTINUED HOLDING. *Ukrainian Journal of Applied Economics*. 2021. Vol. 6, no. 3. P. 336–344. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2021-3-45>
7. Operational flexibility enhancements using mobile energy storage in day-ahead electricity market by game-theoretic approach / Z. Qin et al. *Energy*. 2021. Vol. 232. P. 121008. URL: <https://doi.org/10.1016/j.energy.2021.121008>
8. Jensen R., Berrie T. W. Power System Economics. *The Journal of the Operational Research Society*. 1983. Vol. 34, no. 12. P. 1223. URL: <https://doi.org/10.2307/2581844>
9. ENTSO-E. Continental Europe successful synchronisation with Ukraine and Moldova power systems : офіційне повідомлення від 16.03.2022. URL: <https://www.entsoe.eu/news/2022/03/16/continental-europe-successful-synchronisation-with-ukraine-and-moldova-power-systems/>
10. Чобіток В. І. Концепція управління економічною стійкістю підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2014. № 5 (29). С. 58–65.
11. Бабич Д.В., Чобіток В.І., Чобіток І.О. Ефективність інноваційно-інвестиційного розвитку енергетичного комплексу країни в умовах нестабільності. *Проблеми економіки*. 2024. № 3 (61). С. 68–75. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-3-68-75>

12. Закон України «Про ринок електричної енергії» від 13 квітня 2017 року № 2019-VIII // Відомості Верховної Ради України. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19>
13. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. *Офіційний сайт НКРЕКП*. URL: <https://www.nerc.gov.ua/pro-nkrekp/osnovni-zavdannya-ta-funkciyi>
14. ДП «Гарантований покупець». *Про підприємство*. URL: https://www.gpee.com.ua/about_us
15. Дані торгів на ринках «на добу наперед» (РДН) та внутрішньодобовому (ВДР) -2025 р. АТ «Оператор ринку». Статистичні дані про ціни та обсяги торгів на РДН і ВДР. OREE official website. URL: <https://www.oree.com.ua/index.php/indexes>

References

1. Saiensus M., Strii L., Mahdych Yu. *Liberalizatsiia rynku elektroenerhii v Ukraini: pravovi osnovy, ekonomichni zminy ta innovatsiini vykyky*. Ekonomika ta suspilstvo. 2025. No. 79. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-79-79>
2. Sychova A. *Enerhetychna bezpeka Ukrainy: leiimotyvy kolaboratsii*. Naukovi perspektivy (Naukovi perspektivi). 2021. No. 11 (17). [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-11\(17\)-145-158](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-11(17)-145-158)
3. Kodanov V. I. *Enerhetychna bezpeka: poniattia, sutnist i zmist*. Yevropeiskyi pravnychiy chasopys. 2025. P. 94–99. [https://doi.org/10.36919/3041-1149\(print\).6-7.2025.94-99](https://doi.org/10.36919/3041-1149(print).6-7.2025.94-99)
4. Melnychenko O. A., Belotskyi O. O. *Enerhetychna bezpeka: sutnist i zasoby derzhavnoho rehulivannia*. Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. Seriya “Derzhavne upravlinnia”. Issue 1 (6). 2017. <https://doi.org/10.5281/zenodo.997167>
5. Osińska M. et al. *Does the Ukrainian electricity market correspond to the European model?* Utilities Policy. 2022. Vol. 79. P. 101436. <https://doi.org/10.1016/j.jup.2022.101436>
6. Matiichuk L. *Security of Ukraine's electricity market: implementation and continued holding*. Ukrainian Journal of Applied Economics. 2021. Vol. 6, no. 3. P. 336–344. <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2021-3-45>
7. Qin Z. et al. *Operational flexibility enhancements using mobile energy storage in day-ahead electricity market by game-theoretic approach*. Energy. 2021. Vol. 232. P. 121008. <https://doi.org/10.1016/j.energy.2021.121008>
8. Jensen R., Berrie T. W. *Power system economics*. The Journal of the Operational Research Society. 1983. Vol. 34, no. 12. P. 1223. <https://doi.org/10.2307/2581844>
9. ENTSO-E. *Continental Europe successful synchronisation with Ukraine and Moldova power systems*. Official announcement, 16.03.2022. URL: <https://www.entsoe.eu/news/2022/03/16/continental-europe-successful-synchronisation-with-ukraine-and-moldova-power-systems/>
10. Chobitok V. I. *Kontseptsiia upravlinnia ekonomichnoiu stiikistiu pidpriemstv*. Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky. 2014. No. 5 (29). P. 58–65.
11. Babykh D.V., Chobitok V.I., Chobitok I.O. *Efektivnist innovatsiino-investytsiinoho rozvytku enerhetychnoho kompleksu krainy v umovakh nestabilnosti*. Problemy ekonomiky. 2024. № 3 (61). S. 68–75. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-3-68-75>
12. Law of Ukraine “On Electricity Market” dated April 13, 2017, No. 2019-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2019-19>
13. National Commission for State Regulation of Energy and Public Utilities (NERC). *Official website*. URL: <https://www.nerc.gov.ua/pro-nkrekp/osnovni-zavdannya-ta-funkciyi>
14. State Enterprise “Guaranteed Buyer”. *About the enterprise*. URL: https://www.gpee.com.ua/about_us
15. Market data of the Day-Ahead Market (DAM) and Intraday Market (IDM) – 2025. JSC “Market Operator”. *Statistical data on prices and traded volumes at DAM and IDM*. OREE official website. URL: <https://www.oree.com.ua/index.php/indexes>